

8. 8. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Postoupení pohledávky v rozporu se smluvním zákazem postoupení

Ujednání o zákazu postoupení pohledávek je nepochybně velmi frekventovanou součástí smluv uzavíraných v obchodních vztazích. I přes všeobecný zájem na právní jistotě ohledně povahy smluvního zákazu postoupení a jeho důsledků na postoupení učiněné v rozporu s takovým ujednáním nepřístupuje odborná veřejnost k této otázce jednotně. Tento článek si klade za cíl shrnout probíhající diskuzi a zrekapitulovat varianty přicházející v úvahu.

WOLF THEISS

Obecně platí, že všechny pohledávky jsou postupitelné na třetí osoby bez souhlasu dlužníka. Zákon však upravuje několik výjimek z tohoto pravidla, mezi které patří i možnost věřitele a dlužníka vlastním ujednáním přípustnost postoupení vázat na splnění podmínky (např. souhlas dlužníka) nebo zcela vyloučit.[1] Zákaz postoupení pohledávky lze sjednat dohodou mezi dlužníkem a věřitelem při vzniku pohledávky či kdykoliv později až do jejího zániku.

Vyvstává otázka, nakolik má takové ujednání věřitele a dlužníka účinky vůči třetím osobám, potenciálním postupníkům.

Za účinnosti zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, se uplatňoval názor, že zákaz postoupení má absolutní účinky a porušení tohoto zákazu způsobuje neplatnost postupní smlouvy, a to buď neplatnost absolutní[2] (v občanskoprávních vztazích) nebo relativní (v obchodních vztazích)[3]. S příchodem nového občanského zákoníku č. [89/2012](#) Sb. (dále jen „NOZ“) se začaly objevovat pochybnosti, zda se tento ustálený výklad uplatní i nadále.

Dle NOZ platí, že postoupit lze pohledávku, kterou lze zcizit, pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevyklučuje. Je sporné, zda ujednání o zákazu postoupení působí pouze ve vztahu mezi stranami dohody, v rámci které je ujednáno, nebo zda má účinky i vůči třetím stranám. Rozuzlení tohoto problému bude mít zásadní význam pro určení důsledků zákazu postoupení na postoupení učiněné v rozporu s tímto zákazem.

Lze shrnout, že současná doktrína se v této souvislosti zabývá zejména následujícími variantami:

- postoupení pohledávky přes smluvní zákaz je platné;
- postoupení pohledávky přes smluvní zákaz je absolutně neplatné;
- postoupení pohledávky přes smluvní zákaz je relativně neplatné.

Prvně uvedená možnost vychází z relativní povahy ujednání o zákazu postoupení a dovozuje, že takový zákaz není účinný vůči třetím osobám.[4] Postoupení pohledávky i přes smluvní zákaz bude platné, avšak postoupitel bude v důsledku porušení své smluvní povinnosti dlužníkovi odpovídat za

škodu tím způsobenou.[5] Argumentováno je povahou pohledávky jako majetkové hodnoty a obecným zájmem na její volné obchodovatelnosti. Tento koncept neomezené postupitelnosti pohledávky není ve světě žádnou raritou, nalezneme jej v DCFR[6] i v Principech UNIDROIT[7], v našem právním prostředí se však jedná spíše o názor vyskytující se pouze ojediněle.

Proti tomu stojí názor argumentující ve prospěch absolutní neplatnosti postoupení přes smluvní zákaz.[8] Dle tohoto názoru je ustanovení § 1881 odst. 1 NOZ kogentní normou dovolující a postoupení by nebylo pouze v rozporu s ujednáním stran, ale na základě § 1881 odst. 1 NOZ i v rozporu se zákonem.[9] (Ne)postupitelnost pohledávky lze vnímat i jako inherentní vlastnost pohledávky, která je dána při jejím zřízení či později v průběhu její existence ujednáním stran. Pohledávka, která je takto zřízena jako nepostupitelná, nemůže být ani způsobilým předmětem postoupení.[10] Dále bývá argumentováno tím, že ustanovení § 1881 odst. 1 NOZ je v postavení speciality k § 1761 NOZ obecně upravujícímu zákaz zatížení nebo zcizení jako věcné právo s účinky erga omnes. Současně se pro postoupení pohledávky dovozuje i možnost uplatnění pravidel pro nabytí od neoprávněného dle § 1109 NOZ v případech, kdy je postupní smlouva absolutně neplatná.[11] Tento výklad zmírňuje přísnost důsledků absolutní neplatnosti ve prospěch dobré víry postupníka v oprávnění postupitele převést na něj pohledávku. Obdobná situace však již byla řešena v minulosti, kdy ve známém rozsudku Nejvyššího soudu byla dána přednost ochraně dlužníka před dobrou vírou postupníka.[12]

Konečně, možným řešením je i relativní neplatnost postupní smlouvy. Argumentováno bývá tím, že oproti staré právní úpravě neobsahuje NOZ ustanovení zakládající absolutní neplatnost pro případy jakéhokoliv rozporu se zákonem[13], ale neplatnost musí zároveň vyžadovat smysl a účel zákona a dále musí být naplněn požadavek rozporu s veřejným pořádkem.[14] Zároveň je v případě smluvního zákazu postoupení bezesporu, že případná neplatnost postupní smlouvy by byla stanovena k ochraně zájmů dlužníka, který by rovněž měl mít právo namítnout neplatnost postoupení učiněného proti jeho vůli. Po úspěšném uplatnění námítky neplatnosti bude dlužník nadále oprávněn plnit postupiteli s účinky splnění svého dluhu. Nelze opomenout, že i práva na vnesení námítky neplatnosti postupní smlouvy se lze vzdát, a to i předem či konkludentně (poskytnutím plnění postupníkovi).[15] K závěru o relativní neplatnosti se přiklonil i Karel Eliáš a postupně začíná převažovat napříč odbornou veřejností.[16]

* * *

Zda nakonec převáží argumenty hlásající absolutní povahu ujednání o zákazu postoupení v souladu s tradicí českého právního řádu nebo argumenty ve prospěch relativního pojetí smluvního zákazu dle vzoru mezinárodních úprav smluvního práva jako je DCFR či Principy UNIDROIT, ukáže čas. Naše odborná diskuse se zatím ke všeobecně přijatelnému závěru nedopracovala a v absenci aktuální judikatury lze jen doufat, že nakonec převáží řešení, které bude z hlediska praxe nejschůdnější.

Ivana Lobotková,

advokátní koncipientka

[WOLF THEISS Rechtsanwälte GmbH & CO KG, organizační složka](#)

Pobřežní 394/12
186 00 Praha 8

Tel.: +420 234 765 111
Fax: +420 234 765 110
e-mail: paha@wolftheiss.com

-
- [1] § 1881 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník.
- [2] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 882/2005, R 27/2007.
- [3] Jiří Remeš: Zákaz postoupení pohledávky v právu hmotném a procesním, Právní rozhledy 2/2016, s. 39.
- [4] Petr Bezouška: Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo), Právní rozhledy 11/2015, s. 381.
- [5] Bohumil Dvořák: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054), 1. vydání, 2014, s. 738 – 742.
- [6] Článek 5:108, část III, Návrhu společného referenčního rámce. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
- [7] Článek 9.1.9 Principů mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT 2010. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
- [8] Handlar, J. Komentář k § 580, in Lavický, P. et al. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2082.
- [9] Jiří Remeš: Zákaz postoupení pohledávky v právu hmotném a procesním, Právní rozhledy 2/2016, s. 39.
- [10] Michael Zvára: Účinky smluvního zákazu postoupení pohledávky, Právní rozhledy 9/2015, s. 316.
- [11] Tamtéž.
- [12] Rozsudek NS z 27. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 882/2005 (R 27/2007).
- [13] § 39 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník.
- [14] § 580 odst. 2 a § 588 NOZ.
- [15] Jiří Remeš: Zákaz postoupení pohledávky v právu hmotném a procesním, Právní rozhledy 2/2016, s. 39.
- [16] Karel Eliáš: Některé otázky související s postoupením pohledávky. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě – zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)

- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)